

OŠ »Jožeta Krajca« Rakek

Partizanska cesta 28

1381 Rakek

JUDOVSTVO

(seminarska naloga)

Državlјanska in domovinska vzgoja

Mentor:

Tjaša Prudič

Avtor:

Breda Hribernik

Rakek, maj 2012

Vsebina

1	UVOD	1
3	GLAVNE ZNAČILNOSTI	2
3.1	Svetišče-sinagoga	2
3.2	Sveta knjiga-Tora	2
3.3	Tempelj	2
4	ZGODOVINA LJUDSTVA	4
4.1	Izpeljava iz Egipta	4
4.2	Judje med drugo svetovno vojno	4
5	ŽIVLJENJE	5
5.1	Sestava družine	5
5.2	Posebna verska oblačila	5
6	PREHRANA	6
6.1	Košer hrana	6
7	PRAZNIKI	7
7.1	Novo leto-Roš <i>hašanah</i> (glava leta)	7
7.2	Spravni dan- <i>Jom kipur</i>	7
7.3	Šotorski praznik- <i>Sukot</i>	7
7.4	Praznovanje postave- <i>Simhat tora</i>	7
7.5	Praznik luči- <i>Hanuka</i>	8
7.6	Purim	8
7.7	Pasha	8
7.8	Binkošti	9
7.9	Dan žalovanja- <i>tiša b'av</i>	9
7.10	Sabat	9
9	ZAKRAMENTI IN VERSKA IZOBRAZBA	10

9.1	Rojstvo	10
9.2	Bar-micva in bat-micva	10
9.3	Poroka in ločitev	10
9.4	Smrt	10
10	ŠE NEKAJ BESED V ZVEZI Z JUDOSTVOM.....	12
10.1	Davidova zvezda	12
10.2	Ostale pomembne svari v zvezi z judostvom.....	12
11	ZAKLJUČEK	13
12	VIRI IN LITERATURA.....	14

1 UVOD

Odločila sem se, da vam v svoji seminarski nalogi predstavim judovstvo- eno izmed najstarejših verstev na svetu, katerega začetki segajo 4000 let nazaj. Predstavila bom njihovo zanimivo kulturo, povedala nekaj o njihovi poznejši in novejši zgodovini in današnjem načinu življenja, opisala kakšno hrano imajo, še posebej praznično in tudi predstavila najpomembnejše praznike in običaje značilne za ta praznik ter katere zakramente doživijo v življenju. Za to temo sem se odločila, ker sem že obiskala njihovo deželo in okusila njihovo zelo okusno hrano in ker je ta vera temelj krščanski in islamski veri. O njihovi veri je tudi kar nekaj predsodkov, ki sploh ne držijo. To ljudstvo pa je imelo v prejšnjem stoletju slab ugled in tudi precej težko obdobje.

3 GLAVNE ZNAČILNOSTI

3.1 Svetišče-sinagoga

Judovsko svetišče je *sinagoga*. V dobesednem prevodu to pomeni »hiša

zbor»a«. Ponavadi je sestavljena iz enega večjega prostora, ki je namenjen čaščenju. večje sinagoge pa imajo še manjše prostore namenjene preučevanju *Tore*. Njena glavna značilnost je skrinja ali omara, ki je s sprednjo stranjo obrnjena proti Jeruzalemu. V njej so zvitki postave iz

pergamenta, pokriti z dragocenimi tkaninami, okrašeni z zvončki, krono in »oklepom« iz dragocene kovine. Pred njo neprestano sveti svetilka. Na sredi sinagoge je oder ali prižnica. Moški in ženske ponavadi sedijo ločeno in iz spoštovanja se morajo pokriti z belim pregrinjalom *kitl*.

3.2 Sveta knjiga-Tora

Tora v prevodu pomeni »Božje navodilo«, njen namen pa je, da vodi božje ljudstvo v vsakdanjem življenju. V glavnem gre za seznam glavnih prepovedi. Toro sestavlja pet Mojzesovih knjig imenovanih: *Berešit*, *Šemot*, *Vajikra*, *Bemidbar*, *Devarim*. te knjige naj bi bile tako svete, da naj se jih ne bi smelo dotikati z rokami. Živeti pa morajo kot jim zapoveduje deset božjih zapovedi.

3.3 Tempelj

Judovski tempelj je stal v Jeruzalemu-svetem mestu. V njem je bila tudi *skrinja zaveze* in v njen: *Aronova palica*, ki je zacvetela, plošči z *desetimi božjimi* zapovedmi in nekaj *mane*. Skrinja je bila iz akacijevega lesa in pozlačena z zlatimi lističi na njej pasta bila dva *keruba* - angela ki sta jo

varovala. Prostor kjer je bila se je imenoval najsvetejše in je bil od ostalega dela templja ločen z zaveso. V templju so darovali živali in ostale daritve *Bogu*. Žal pa je bil tempelj porušen leta 70 po Kristusu s strani Rimljanov in od njega je ostal le še Zahodni zid imenovan tudi *zid objokovanja*. Na dan, ko je bil zid porušen Judje praznujejo *Dan žalovanja*.

4 ZGODOVINA LJUDSTVA

4.1 Izpeljava iz Egipta

Jude je iz Egipta izpeljal Mojzes, na žalost pa sam ni dočakal obljubljenе dežele. Po puščavi so hodili 40 let, ker se si medtem, ko je bil Mojzes na gori naredili *zlato tele*-malika. Na ta dan Judje praznujejo *Pasho*, ki sovpada s krščansko *Veliko nočjo*.

4.2 Judje med drugo svetovno vojno

Med drugo svetovno vojno se je razširil *antisemitizem*- nestrpnost do ljudi druge veroizpovedi, predvsem judov in *holokavst*- načrtno pobijanje judov. Med drugo svetovno vojno je bilo pobitih 6 milijonov judov. Še dandanes je postavljenih več spominskih parkov na mestih kjer so bila večja taborišča. Seveda pa mnogo žrtev ni nikoli bilo identificiranih.

5 ŽIVLJENJE

5.1 Sestava družine

Glavni v Judovski družini je oče, ki vodi vse praznične obrede. Mati je ponavadi zadolžena za kuhanje in pospravljanje po hiši. otroci morajo spoštovati in ubogati starše. Večkrat, še posebej za praznike pa se skupaj zberejo pri mizi. Na desnem podboju vrat imajo *Mezusa*- škatlica z zvitki vrstic iz *Tore*, pomeni, da je ta družina zelo verna.

5.2 Posebna verska oblačila

Moški imajo ponavadi črne obleke in klobuke, ob straneh obraza pa imajo značilne kodrčke, ki si jih puščajo celo življenje, včasih si tudi puščajo brado. Dečki pa imajo preprosto čepico (*kipa*) in si že puščajo kodrčke. Judovska ženska bi morala po postavi biti skromno oblečena.

6 PREHRANA

6.1 Košer hrana

Vsaka judovska gospodinja mora poznati in doma pripravljati *košer* hrano-hrano, ki ustreza vsem judovskim predpisom. Če je v obroku že bilo postreženo meso, v tem obroku ne sme biti še mleka ali mlečnih izdelkov. Ponavadi uporablja ločeno posodje za meso in mleko, tako prepreči vsako možnost mešanja. V večjih judovskih hotelih imajo celo dve kuhinji. Lahko jejo jagnjetino, govedino, piščančje meso, svinjino, ne smejo pa jesti lupinarjev. Žival mora zaklati izučen in posvečen *šohet*. Upoštevati mora, da kri čim prej izteče iz telesa in da mora žival čim manj trpeti. Meso je potem treba še namočiti v mrzli vodi in ga nato soliti, da res odteče vsa kri. Pred vsakim obedom izrečejo tradicionalen blagoslov, odvisno od hrane. Najpreprostejši je: »Hvaljen bodi Gospod, naš Bog, kralj vesoljstva, ki daješ zemlji, da rodi kruh.«

7 PRAZNIKI

7.1 Novo leto-Roš hašanah(glava leta)

Judje praznujejo novo leto v septembru ali oktobru in je prvi praznik v letu. Ta praznik

govori o Božjem stvarjenju sveta in o Božji sodbi nad svetom. Na ta dan v

sinagogi zatrobijo v šofarali ovnov rog, da bi ljudi spomnili, naj se vrnejo k Bogu in naslednjih deset dni je namenjenih izpraševanju vesti in spreobrnjenju. Jedo jabolka pomočena v med in si med seboj voščujejo »dobro in sladko leto«.

7.2 Spravni dan-Jomkipur

Velja za najsvetlejši dan v judovskem svetem letu. Je sklep desetih dni po novem letu. Na ta dan imajo posebno molitev, post in javno priznanje grehov. Za čas templja , je na ta dan veliki duhovnik daroval za grehe in stopil v najsvetejše. Danes skušajo doseči spravo s kesanjem. Pobožen jud se celih 24 ur posti, preživi cel dan v sinagogi, je oblečen v belo oblačilo v znak čistosti in se na koncu dneva počuti prerojenega.

7.3 Šotorski praznik-Sukot

Pet dni po dnevu sprave je šotorski praznik, ki traja en teden. to je eden od treh praznikov žetve. Na ta praznik se spominjajo kako je Bog za njih skrbel 40 let v puščavi. V spomin na svojih vrtovih ali ob sinagogah postavijo šotore. V njih jejo včasih celo spijo-odvisno od podnebja saj so brez strehe.

7.4 Praznovanje postave-Simhat tora

Po šotorskem prazniku je praznik veselja nad postavo. V teku leta v sinagogah preberejo prvih pet knjig Tore. Na ta dan se branje sklene z zadnjim odlomkom iz pete Mojzesove knjige in znova prične s prvimi vrsticami prve Mojzesove knjige. Zvitke postave med petjem in plesom nesejo po sinagogi.

7.5 Praznik luči-*Hanuka*

Ta praznik sovpada z božičem. Na ta dan se spominjajo zmage Juda Makabejca nad Sirci in ponovne posvetitve templja leta 164 pred Kristusom. Praznik traja osem dni in večina judov na ta v tem času postoma, vsak dan eno svečko prižigajo *menoro* ali osemkraki svečnik. zraven imajo še eno dodatno svečko s katero prižigajo ostale.

7.6 Purim

Ta praznik nastopi februarja ali marca, utemeljuje pa ga svetopisemsko poročilo o Esteri. Purim oziroma žreb se nanaša na žreb, ki ga je vrgel Haman, da bi določil dan, ko bodo uničili vse jude v Perziji. Takrat v sinagogi berejo Esterino

knjigo in kadar omenijo Hamanovo ime dečki ropotajo z ragljo in topotajo z nogami. Doma imajo praznovanje v maskah in gospodinje spečejo posebno pecivo *Hamantaschen* ali Hamanovi žepki.

7.7 Pasha

Eden izmed žetvenih praznikov. pokriva se z krščansko Veliko nočjo. Jejo obrok imenovan *seder*. Najmlajši otrok mora vprašati: »Zakaj je ta noč drugačna kot druge noči?« in oče mora opisati, kaj se je takrat pravzaprav zgodilo. Po opisu pustijo en sedež pri mizi in

kozarec vina za preroka Elija. Na predvečer preiščejo celotno hišo, da ne bi nikjer ostalo kaj kvasa. Saj morajo kot v spomin jesti nekvašen kruh, saj so judje iz Egipta tako urno odšli, da kruh ni imel časa vzhajati.

7.8 Binkošti

Pashi sledi sedem tednov žalovanja. Imenuje se tudi praznik tednov-*šavuot*. praznuje se v spomin na dogodke na gori Sinaj, ko je Bog dal Mojzesu postavo. Pri bogoslužju v sinagogi se bere svete zapovedi. Nekateri bedijo celo noč in premišljujejo o zapovedih. Na ta dan sinagogo okrasijo s cvetjem in zelenjem in jejo mlečne izdelke.

7.9 Dan žalovanja-*tiša b'av*

Ta praznik je na deveti dan judovskega meseca av, približno v juliju in avgustu. Na ta dan se spominjajo na porušenje templja leta 70. To je dan žalovanja in posta, iz sinagoge se ta dan odstranijo vsi okraski.

7.10 Sabat

To je vsaka sobota v tednu- gospodov dan. Na ta dan pravoverni judje ne bi smeli nič delati in imajo le omejeno število korakov. Na ta dan se iz skrinje ali omare vzame svitke, ko jih nosijo po cerkvi se jih judje dotikajo s *taliti* oziroma molitvenimi šali in potem poljublajo njihov konce. Je tudi spomin na stvarjenje sveta.

9 ZAKRAMENTI IN VERSKA IZOBRAZBA

9.1 Rojstvo

po pravilih se jud rodi judovski materi, jud pa lahko tudi postaneš s spreobrnjenjem. Osem dni po rojstvu dečka obreže zdravnik ali izučen *mohed*. takrat tudi dobi svoje hebrejsko ime, ki se bo uporabilo pri vse nadaljnjih zakramentih in na njegovem nagrobniku. Za čas otroštva je za otrokovo versko izobrazbo odgovorna mati. Njegova prva beseda je ponavadi *Šema*- izvoljeno ljudstvo. Pri petih letih začne hoditi k verskemu pouku. Za deklico pa je pomembno, da se nauči gospodinjskih opravil.

9.2 Bar-micva in bat-micva

Deček s trinajstimi leti postane *bar-micva* ali sin zapovedi. Prvo soboto po svojem rojstnem dnevu je v sinagogi obred, kjer prvič bere iz Tore. Po obredu je ponavadi zabava za prijatelje in sorodnike. Od njega pričakujejo, da bo izpolnjeval postavo in postal eden izmed desetih odgovornih mož, kolikor jih je potrebnih za javno molitev-*minjan*. Deklica postane *bat-micva* ali hči zapovedi pri dvanajstih letih. V nekaterih sinagogah imajo za ta dogodek poseben obred.

9.3 Poroka in ločitev

Pred poroko ženin podpiše *ketuba* oziroma poročno listino s katero se slovesno zaobljubi svoji ženi. Obred poteka po izvezenim baldahinom na štirih drogovih, ki predstavlja njun novi dom. Obred se konča tako da ženin stopi na kozarec in ga razbije.

Če še zakon razdre, skuša celotna verska skupnost ženo in moža spraviti. Če jim to ne uspe judovsko versko sodišče izda *get*, ki je napisan v aramejščini in sta jo podpisali dve priči. To mož izroči ženi in ta je potem prosta vseh zakonskih dolžnosti do njega.

9.4 Smrt

Zadnje besede, ki jih izreče pravoverni jud so: »Poslušaj, Izrael: Gospod je naš Bog, Gospod edini...«. V trenutku smrti si prisotni malce natrgajo

obleko, v znak žalovanja. »4 ur po smrti že sledi preprost pogreb. Sin v spomin na očeta in mater zmoli *kadiš*. Potem sledi sedem dni žalovanja imenovanih *šiva*. Ob obletnici smrti ob koncu obreda v sinagogi zmolijo *kadiš*.

10 ŠE NEKAJ BESED V ZVEZI Z JUDOSTVOM

10.1 Davidova zvezda

Sedem kraka zvezda naj bi ponazarjala sedem dni v tednu. Danes je upodobljena na Izraelski zastavi. Uvedli so jo nejudje, da bi označevali jude.

10.2 Ostale pomembne svari v zvezi z judovstvom

Prvi jud je bil Abraham, ta vera pa se je začela v Judeji, dandanes pa je razširjena po celem svetu.

11 ZAKLJUČEK

Največ težav sem imela pri pisanju praznikov, ki jih je bilo kar precej in pri vseh hebrejskih imenih, ki jih je kar težko napisati še težje pa pravilno izgovoriti. Presenetilo me je, kakšne zanimive obrede imajo in kakšno hrano. Čeprav sem že bila v judovskem hotelu nisem vedela, da sta lahko dve ločeni kuhinji zaradi verskih razlogov. Moje mnenje o nastajanju te naloge, je da sem spoznala mnogo zanimivih reči in se s tem tudi veliko stvari naučila. Razbila sem tudi kar nekaj predsodkov in ugotovila, da judovstvo sploh ni tako stroga vera kot sem razmišljala.

12 VIRI IN LITERATURA

JELINČIČ BOETA, K. Uvod v judovstvo. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2010

BEAVER, R. et.al. Velika verstva sveta. Koper: Ognjišče, 1991

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Judje>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Tora>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Sinagoga>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Judovstvo>

IZJAVA

Izjavljam, da sem nalogo izdelala samostojno. Uporabljeni pisni in elektronski viri so navedeni.

Breda Hribernik